

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום - ק.תגמולים

1

בפני כב' הנשיא רון שפירא

פלוני

המערער

נגד

משהב"ט-אגף השיקום - ק.תגמולים

המשיב

2

3

החלטה

4

5

6

7 פסק הדין המצורף מטה ניתן ביום 27/09/2010 ע"י הרכב כב' השופטים ש' וסרקרוג, סגנית הנשיאה
8 [אב"ד], יי כהן ואנוכי.

9

10 כעת ניתן פסק הדין לפרסום תוך השמטת הפרטים המזהים של המערער והבהרה י נאסר לפרסם כל
11 פרט העלול לזהותו. הנוסח המצורף מותר לפרסום.

12

13 יש לשלוח את ההחלטה ביחד עם פסק הדין בנוסח המותר לפרסום לב"כ הצדדים ולדוברות בתי
14 המשפט.

15

16 ניתנה היום, כ"ג אלול תשע"ט, 23 ספטמבר 2019, בהעדר הצדדים.

17

18

רון שפירא, נשיא

19

20

21

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

בפני הרכב כבוד השופטים:

ש' וסרקרוג, סגנית הנשיאה [אב"ד]

י' כהן

ר' שפירא

פלוני

ע"י ב"כ עו"ד ענת גינזבורג

המערער

נגד

קצין התגמולים

ע"י ב"כ עו"ד יעקב טורס

המשיב

1

2

פסק דין

3

השופט י' כהן

4

א. ההליך

5

1. ערעור על החלטת ועדת הערעור, לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט – 1959 [נוסח

6

משולב] (להלן - "חוק הנכים"), מתאריך 4.12.2007 בתיק ענ 319/02 (כב' השופט שמעון

7

שר, יו"ר, וה"ה ד"ר ג' וליש וד"ר א' זילברמן).

8

ב. החלטות קודמות בעניינו של המערער

9

2. המערער, יליד שנת 1952, גויס לשירות חובה בצה"ל בתאריך ביום 10.8.70, ושירת בתפקיד

10

טכנאי קירור, מקצוע אותו רכש במסגרת לימודיו בבית הספר התיכון. בתאריך 9.2.73 אושפז

11

המערער לראשונה בבית החולים "מזרע", שם אובחן כ"סובל ממחלה פסיכוטית ממושכת,

12

תמונה של מספר חדשים" (ר' מכתב מבית החולים "מזרע" מיום 22.3.73).

13

בתאריך 18.4.73 שוחרר המערער משירותו הצבאי.

14

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום - ק.תגמולים

- 1 לאחר שחרורו מהשירות הצבאי, הגיש המערער למשיב תביעה להכרת זכות לפי חוק הנכים.
2 בתאריך 7.2.74 קבעה ועדה רפואית, כי המערער סובל מהפרעה פסיכוטית במצב של רמיסיה,
3 והעריכה את נכותו הכוללת בשיעור 20%. הועדה הוסיפה וקבעה, כי השירות הצבאי תרם
4 להחמרת מחלתו, ושיעור ההחמרה הוא עשירית משיעור הנכות הכוללת (דהיינו 2% משיעור
5 הנכות הכוללת). נכות זו נקבעה בהמשך כנכות צמיתה.
- 6 בתאריך 29.7.86 שבה הועדה ודנה במצבו של המערער. במועד זה קבעה הועדה כי חלה החמרה
7 במצבו של המערער, והעריכה את נכותו בשיעור 50%. עם זאת, שיעור החמרת המחלה, שנזקף
8 לחובת השיעור הצבאי, נותר לעמוד על עשירית (דהיינו, 5% משיעור הנכות הכוללת), שכן לדעת
9 הועדה, ההחמרה במחלתו של המערער אינה קשורה לשירותו הצבאי.
- 10 בתאריך 24.4.90 החליטה הועדה הרפואית העליונה להעלות את דרגת נכותו של המערער ל-
11 70% לתקופה של שנה, ולזקוף שיעור החמרה של שתי עשיריות משיעור הנכות הכוללת לחובת
12 השירות הצבאי (שהם 14% נכות משיעור הנכות הכוללת).
- 13 בתום שנה זו קבעה הועדה כי נכות זו תישאר כנכותו הקבועה של המערער.
- 14 בקשתו האחרונה של המערער הוגשה בתאריך 5.6.01 והיא העומדת בבסיס הערעור שלפנינו.
15 בבקשה זו עתר המערער להכיר בקשר של גרימה מלאה בין שירותו הצבאי לנכותו, וכן להעלות
16 את שיעור נכותו הרפואית ל- 100%. לבקשתו צירף המערער חוות דעת פסיכיאטרית של ד"ר
17 פנחס סירוטה, מתאריך 18.4.01, חוות דעת שהמשיב ראה אותה כראיה חדשה מטעמו של
18 המערער לצורך בחינת עניינו של המערער מחדש, אך לא היה מוכן בסופו של דבר לקבל את
19 מסקנותיה.
- 20 בתאריך 21.5.02 דחה המשיב את בקשת המערער, וקבע כי אין מקום לשנות את החלטתו
21 הקודמת, לפיה מחלתו הנפשית של המערער שעל חשבון השירות החמירה בשיעור של 20%
22 מדרגת נכותו הכוללת.
- 23 על החלטה אחרונה זו הגיש המערער ערעור בפני ועדת הערעור לפי חוק הנכים.
- 24 במקביל לניהול הדיון בפני ועדת הערר, שקל המשיב עמדתו פעם נוספת, ובתאריך 13.2.05 הגיש
25 המשיב לוועדת הערר חוות דעת משלימה שנערכה ביום 11.10.04, על ידי המומחה מטעמו, ד"ר
26 אמיר בן אפרים, בה קבע ד"ר בן אפרים כי מחצית מכלל נכותו הנפשית של המערער הוחמרה
27 על ידי שירותו הצבאי, וארחיב על כך בהמשך הדברים.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

ועדת הערעור עיינה בחוות דעת זו של ד"ר בן אפרים, ואף על פי שלא אימצה את מסקנותיה, כמו גם את מסקנותיו של ד"ר סירוטה, הרי שבסופו של דבר הגיעה להחלטה הזוהי למסקנתו של ד"ר א' בן אפרים.

בתאריך 4.12.07 קיבלה איפוא ועדת הערעור באופן חלקי את הערעור, וקבעה, כי יש להכיר בקשר של החמרה בין שירותו הצבאי של המערער לנכותו הרפואית, ושיעור ההחמרה הוא 50%, דהיינו, 35% משיעור הנכות הכוללת.

על החלטה זו הוגש הערעור שבפנינו.

ג. שירותו הצבאי של המערער

8. המערער גויס לצה"ל בפרופיל 89, ושירת כטכנאי קירור. תיאוריו של המערער לאירועים שחוה בעת שירותו הצבאי מפורטים במכתב בית החולים "מזרע" מיום 22.3.73, שנכתב לאחר אשפוזו הראשון של המערער, ובפרוטוקול הועדה הרפואית הראשונה שבדקה את המערער, מיום 22.7.73.

לדברי המערער, היחס כלפיו בעת השירות היה "זלזלני ובלתי מתחשב". המערער ציין כי לאחר הטירונות סבל מדכאון אשר התבטא בעיסוק במחשבות טורדניות, כמו מחשבות על מוות. מחשבות אלו חלפו לאחר כשלושה חודשים ללא טיפול. בשנת 1972 סבל מכאבי ראש, ובהמשך סבל שוב ממצבי הרוח, מחשבות טורדניות ורגזנות. המערער סיפר, כי בחודש ינואר 1973 הסתכסך עם טירון, אשר שבר למערער עצם בידו הימנית. המערער עבר ניתוח בבית החולים "רמב"ם" ולאחר מכן נשלח לבית הבראה. בבית הבראה היה המערער מתוח ו"חשב שצוחקים ממנו". מאחר והמתיחות לא פסקה, הופנה המערער מבית הבראה לבית החולים "מזרע".

9. טענה חדשה אודות שירותו הצבאי הועלתה מטעם המערער לראשונה בתאריך 13.4.97, בעת בדיקתו על ידי מומחה המשיב, ד"ר בן אפרים. על פי חוות דעתו של ד"ר בן אפרים, משפחתו של המערער מסרה, כי המערער היה מעורב בקטטה שבעקבותיה נשפט ונשלח לכלא למשך 14 ימים. במהלך שהייתו בכלא נשלח המערער לבצע עבודות ברמת הגולן, ובעת שהיה ברמת הגולן היה נתון להפגזה סורית.

10. נראה כי תיאור אירועים אלה לא נשמע מפיו של המערער עצמו. במסגרת ערעורו לוועדת הערעור הגיש המערער תצהיר, ובו הצהיר על כליאתו ושליחתו לביצוע עבודות ברמת הגולן, אולם בשל מצבו הנפשי הקשה לא העיד המערער בפני הועדה ולא נחקר על תצהירו.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

ד. חוות הדעת הרפואיות

11. המומחה מטעם המערער, ד"ר סירוטה, סבור כי הניתוק של המערער מביתו עם גיוסו, האוירה המזלזלת בשירות הצבאי, הכליאה, ההפגזה הסורית, השבר והניתוח אותו עבר המערער, היו גורמי סטרס יוצאי דופן שגרמו להתפרצות המחלה. ד"ר סירוטה מציין, כי אין כל תיעוד לכך שאישיותו של המערער היתה מוזהר טרם גיוסו לצה"ל. המערער סיים תיכון מקצועי עם תעודת גמר, היה פעיל ספורטיבית וחברתית, ולא ידועים גורמים בילדותו של המערער וגורמים מבניים, שתרמו להתפתחותה של מחלת הנפש. אמו של המערער לא סבלה מסיבוכים מילדותיים בהריון ובלידה, ובנוסף, אף לא קיים מרכיב תורשתי ברור משום שבמשפחתו של המערער אין מחלות נפשיות.

לפיכך, לדעת ד"ר סירוטה, תנאי שירותו של המערער בצה"ל וצירוף האירועים שעבר בשירות, היוו גורמי סטרס יוצאי דופן שגרמו להופעת מחלת הסכיזופרניה של המערער ולאשפוזו בבית החולים.

12. המשיב בטיעוניו מפנה לשלוש חוות דעת שנכתבו על ידי המומחה מטעמו, ד"ר אמיר בן אפרים. מעיון בתיקו הרפואי של המערער עולה כי לחוות דעת אלו קדמה חוות דעת ראשונה שנכתבה בתאריך 13.4.97, ובה הופיעה לראשונה טענת משפחתו של המערער בדבר שהייתו תחת ההפגזות ברמת הגולן. בחוות דעת זו מאשר ד"ר בן אפרים את קביעות הועדות בדבר שיעור הנכות של המערער שיש לזקוף על חשבון שירותו הצבאי.

בחוות דעתו השנייה, מתאריך 20.9.01, קבע ד"ר בן אפרים, כי טרם גיוסו סבל המערער מהפרעה נפשית שהצריכה טיפול, וכי "טרם גיוסו ומשך שירותו הסתגלותו היתה גבולית". לפיכך, אין מקום שלא להצביע על התקופה טרום גיוסו של המערער כמועד תחילת המחלה, אלא דווקא על מועד סוף הטירונות כמועד תחילת המחלה. ד"ר בן אפרים אינו מקבל את הטענה העובדתית, כי המערער שהה תחת הפגזות ברמת הגולן בעת כליאתו.

לדעת ד"ר בן אפרים, שיעור של 10% מנכותו הכוללת של המערער, כפי שקבע המשיב, משקף את התרומה המוערכת של תנאי השירות הצבאי לנכותו של המערער. קביעה זו של ד"ר בן אפרים שגויה, משום שהועדות הרפואיות הכירו בקשר של 20% בין שירותו הצבאי של המערער למחלתו. לפיכך, ערך ד"ר בן אפרים חוות דעת נוספת ביום 28.4.02, ובה קבע כי 20% מנכותו הכוללת של המערער הוכרה על ידי משרד הביטחון, וכי אחוזי נכות אלו משקפים את התרומה המוערכת של שירותו של המערער לנכותו.

חוות דעתו המשלימה של ד"ר בן אפרים מתאריך 11.10.04 ניתנה לאחר שהועבר לו מידע בדבר העסקת כלואים בעבודות ברמת הגולן בזמן הפגזות הסורים. ד"ר בן אפרים ציין, כי במהלך

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

שירותו נחשף המערער לשני אירועי דחק: באירוע הראשון הותקף המערער על ידי חייל וידו
נשברה, ובשני שהה ברמת הגולן ככלוא בעת ההפגזות במקום. לאור זאת, מוצא ד"ר בן אפרים
לנכון להגדיל את אחוז ההחמרה של נכותו של המערער על חשבון השירות ל- 50% מנכותו
הנפשית הכוללת.

ה. גרימה או החמרה

13. עיקר טענותיה של ב"כ המערער מופנות כנגד קביעתו של המשיב, כי מחלת המערער הוחמרה
בעקבות שירותו הצבאי. לטענת ב"כ המערער, לא הוכח כי המערער סבל ממחלת נפש עובר
לשירותו הצבאי, ולפיכך קיים קשר סיבתי של גרימה בין שירותו הצבאי של המערער לבין
נכותו.

לטענת ב"כ המערער, עברו של המערער מלמד על כך שהתגייס לצה"ל כשהוא בריא לחלוטין.
המערער סיים בהצלחה את לימודי בית הספר התיכון והוסמך להיות טכנאי קירור, ובבדיקות
שנערכו לו טרם גיוסו (כפי שמצויין בטופס מועמד לשירות בטחון) נמצא שהוא בריא לחלוטין
בגופו ובנפשו. המערער גויס לצה"ל בפרופיל 89 עקב משקפיים, הוחתם על התחייבות מוקדמת
לשירות קבע לאור מקצועו, ולאחר מבדקים שעבר בתאריך 22.3.71 אף נמצא מתאים לקצונה.
בנוסף, גם בני משפחתו של המערער אינם סובלים ממחלות פסיכיאטריות.

בתיקו הרפואי של המערער, כפי שצורף לתיק המוצגים מטעמו (מוצג ה'), ניתן להבחין בשני
רישומים רלוונטיים לבחינת מצבו של המערער עובר לשירותו הצבאי. רישום ראשון הנו מחדר
המיון בבית החולים רוטשילד, ככל הנראה מיום 14.5.69 (ואז היה המערער כבן 17 שנים).
אבחנת הרופאים צויינה בלועזית, והרישום מאוד לא ברור (אם כי יתכן ונרשם שם "neurosis",
שכן כך פורש הכתוב בועדה הרפואית). בפרטי הבדיקה נרשם: "נשלח בגלל הרגשת קוצר נשימה
קל- כל יום לפני הצהריים, מזה 4 – 5 ימים. החולה ... מתוח, עצבני, מודאג. בבדיקה: נשירת
שערות, רעד באצבעות...". צויין בדו"ח כי "אין צורך לקבלה דחופה", אך נקבע כי יש ליתן
למערער "טיפול להרגעה". הרישום השני נמצא בכרטיס הרפואי של קופת החולים, מיום
16.5.1969. גם כאן צויינה אבחנה בלועזית ומתחתיה נרשם "נשלח לרופא עצבים דחוף".

14. שני המומחים אינם מתייחסים בחוות דעתם לרישומים אלה, אלא מציינים את ביקורו של
המערער, בהיותו בן 17 שנים, אצל ד"ר אייכנהולץ. ד"ר סירוטה מציין כי בגיל 17 נבדק המערער
באופן חד פעמי על ידי פסיכיאטר פרטי בחיפה, ד"ר אייכנהולץ, עקב חרדה וקיבל תרופת
הרגעה. מאחר וצויין כי מדובר בביקור פרטי, נראה כי ביקור זה אינו אחד הרישומים שצויינו
לעיל, אלא נוסף עליהם.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

- 1 ב"כ המערער טוענת, כי ד"ר אייכנהולץ הנו בעל תעודת מומחה בנוירולוגיה ולא בפסיכיאטריה.
2 טענה זו אף הופנתה לד"ר בן אפרים במסגרת שאלות הבהרה, ועל כך השיב ד"ר בן אפרים, כי
3 ד"ר אייכנהולץ היה מומחה בנוירולוגיה משנת 1961, וכי עד שנות השבעים, התמחות
4 בנוירולוגיה ופסיכיאטריה היתה אחת, ורק לאחר מכן הופרדו ההתמחויות. גם ד"ר סירוטה,
5 מומחה המערער, מציין בחוות דעתו כי המערער נבדק באופן חד פעמי על ידי "פסיכיאטר".
- 6 תשובתו של ד"ר בן אפרים, והאמור בחוות דעתו של ד"ר סירוטה, מבססים את המסקנה שביקורו של
7 המערער אצל ד"ר אייכנהולץ נערך לאור מומחיותו של ד"ר אייכנהולץ בפסיכיאטריה, על רקע הפרעת
8 חרדה. מסקנה זו אף נתמכת ברישום שנעשה בכרטיס קופת החולים, שם נרשם כי המערער הופנה
9 ל"רופא עצבים", הגם שאין ראיה כי סבל מבעיה נוירולוגית דווקא, וכן נתמכת מסקנה זו בתעודת
10 חדר המיון מיום 14.5.69, שנעשתה בבית חולים רוטשילד, לשם הובא המערער כשהוא "מתוח, עצבני,
11 מודאג".
- 12 15. ד"ר סירוטה מציין בחוות דעתו את ביקורו של המערער אצל הפסיכיאטר, אך אינו מתייחס
13 כלל לשאלה האם ניתן לראות בביקור זה ניצן לפרוץ מחלתו של המערער עובר לשירות. ד"ר
14 סירוטה אינו מאשר ואינו שולל אפשרות זו. לעומת זאת, ד"ר בן אפרים מייחס לביקורו של
15 המערער אצל ד"ר אייכנהולץ חשיבות מרובה.
- 16 התייחסותו של ד"ר בן אפרים לעברו של המערער אינה חפה מקשיים, לאור סתירות המופיעות
17 בין חוות דעתו השונות. כך למשל, בחוות דעתו מיום 20.9.01, מציין ד"ר בן אפרים, כי
18 "[המערער] סבל טרם גיוסו מהפרעה נפשית שהצריכה טיפול. לאחר מכן שרת יותר משנה וחצי,
19 עד פרוץ מחלתו. טרם גיוסו ומשך שירותו הסתגלותו היתה גבולית". לעומת זאת, בחוות דעתו
20 הנוספת מיום 28.4.02 מציין ד"ר בן אפרים בפרק "תולדות חיים" כי "מתוארת הסתגלות
21 חברתית תקינה", אם כי בהמשך צויין: "הנבדק סבל טרם גיוסו מהפרעה נפשית שהצריכה
22 טיפול. לאחר מכן שרת יותר משנה וחצי, עד הופעת מחלתו בשנית. טרם גיוסו ומשך שירותו
23 הסתגלותו היתה גבולית".
- 24 16. לא נעלמה מעיני גם חוות דעתו הראשונה של ד"ר בן אפרים מתאריך 13.4.97, אשר בה ציין
25 ד"ר בן אפרים כי המערער התגייס לשירות הצבאי כשהוא בריא. מעיון בחוות הדעת נראה כי
26 בשגה נעלמה מעיניו של ד"ר בן אפרים הערת הועדה הרפואית הראשונה בפניה הופיע המערער,
27 אשר ציינה כי בשנת 1969 היה המערער בטיפול בגלל נוירוזיס ויתר לחץ דם. יצויין כי עובדת
28 ביקורו של המערער אצל ד"ר אייכנהולץ צויינה לראשונה בחוות דעתו של ד"ר סירוטה,
29 המאוחרת לחוות דעת זו.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

17. כפי שעולה מחוות דעתו, ד"ר בן אפרים סבור כי אבחנת הניורוזה, שנטען כי המערער סבל ממנה טרם גיוסו, מהווה את תחילת הפרודרום של מחלתו הפסיכוטית אשר את סימניה הבולטים רואים כיום.
- בתשובותיו לשאלות ההבהרה עמד ד"ר בן אפרים על חשיבות ביקורו של המערער אצל ד"ר אייכנהולץ. על פי ד"ר בן אפרים, נער בן 17 המופנה לפסיכיאטר ומקבל תרופות הרגעה - אינו אירוע טריוויאלי, ולעיתים הפרעת חרדה בגיל זה מהווה סימן ראשון להפרעה חמורה יותר בעתיד. ד"ר בן אפרים הבהיר, כי במיוחד במחלת הסכיזופרניה סימני חרדה יכולים להצביע על פרודרום, בתקופה בה ישנם סימנים לא ברורים. תקופה זו יכולה להמשך חודשים ושנים. האבחנה של פרודרום נעשית רק לאחר שמאובחנת מחלת הסכיזופרניה, ואז תקופת הפרודרום יכולה להיות מוגדרת ככזו.
- אף העובדה שהמערער סיים את בית הספר התיכון ועבר בהצלחה את המבדקים הצבאיים אינה סותרת קביעה זו. ד"ר בן אפרים מציין, כי מבחנים פסיכומטריים ופסיכוטכניים אינם רגישים לקיום הפרעות נפשיות, ולא נועדו לזהות בעיות נפשיות, וכי לא כל בעיה נפשית פוגעת ביכולת הנבדק לעבור מבחנים מהסוג הנ"ל.
18. עתה נשאלת השאלה, האם יש הרישומים משנת 1969 מצביעים על תחילת החולי הנפשי בו לקה המערער, ואז השירות הצבאי החמיר חולי זה, או שמא מדובר ברישומים שאין בהם כדי ללמד על מחלה קודמת, שהרי לא אדם שהוא "מתוח, עצבני, מודאג", הוא חולה במחלת נפש.
- הראיות מהתקופה שקדמה לתקופת שירותו של המערער בצה"ל, הן ראיות מאוד מועטות. עם זאת, הנני סבור שאין מקום להתעלם מהרישומים הרפואיים משנת 1969, שאז המערער היה כבן 17 שנים, שכן המתח, העצבנות והדאגה היו ככל הנראה חריגים, עד כי הרופא בקופח החולים הפנה את המערער לבית החולים, והתופעות שגרמו להפניית המערער לבית החולים, החלו, כך על פי תעודת חדר המיון, ארבעה עד חמישה ימים לפני בדיקתו בחדר המיון.
- יתרה מזאת, בדיונים שהתקיימו בעניינו של המערער, בשנים הסמוכות לאחר שחרור מצה"ל, שאז הרקע הרפואי שלו היה ברור יותר מאשר הוא כיום (במבט של למעלה משלושים שנה לאחר), ניתן משקל, ואפילו מכריע, למצבו הרפואי של המערער לפני שירותו הצבאי, ומטעם זה נקבע קשר סיבתי של החמרה ובדרגה נמוכה יחסית לחובת השירות הצבאי.
- על כן, הנני סבור כי אין מקום לקבל את הטענה כי מחלתו של המערער נגרמה עקב שירותו הצבאי. שאלה אחרת היא כמובן, מה יהיה שיעור ההחמרה שיש לייחס לשירות הצבאי על רקע דלילות החומר הרפואי בנוגע לבעיות נפשיות אצל המערער לפני השירות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

ו. שיעור ההחמרה

19. בקביעת שיעור ההחמרה יש להניח על אחת מכפות המאזניים את המצב הרפואי שהיה קיים לפני השירות הצבאי ועל הכף השניה את המצב הרפואי שנוצר לאחר השירות הצבאי, ובחון מה הייתה תרומת השירות הצבאי להחמרת המחלה, שכבר קיננה בגופו של הנפגע.

במקרה שלפנינו, הרישומים מהתקופה שלפני השירות הצבאי הם רישומים דלים, המצביעים על אירוע יחיד, גם אם חריג מהרגיל, שהצדיק את הפנייתו של המערער לבדיקה בחדר מיון. לעומת זאת, דווקא האירועים מהשירות הצבאי הם אירועים כבדי משקל, אשר אין להתעלם מהשפעתם, והם תקיפתו של המערער בידי חייל אחר, ושבירת ידו של המערער, ותקופת המאסר ברמת הגולן, תחת הפגזות של הצבא הסורי.

20. בהעלותו את שיעור ההחמרה שיש לזקוף לחובת השירות הצבאי ל-50%, הכיר ד"ר בן אפרים בכך שהמערער היה חשוף לאירועים הנזכרים. עם זאת, בתשובה לשאלות ההבהרה הפנה ד"ר בן אפרים לשתי אפיזודות של תופעות נפשיות חולניות שארעו למערער, אשר הוא אינו מייחס להן קשר סיבתי עובדתי לשירות הצבאי. האחת, לאחר הטירונות ובמשך שלושה חודשים בהם סבל המערער מדכאון, ותקופה נוספת בשנת 1972, בה סבל המערער מכאבי ראש ומצבי רוח. ד"ר סירוטה מציין בחוות דעתו כי מדובר בתקופה של כשנה, מתחילת 1972 ועד תחילת 1973, בה סבל המערער מכאבי ראש תכופים, סחרחורות, לחץ באזור החזה ועצבנות יתרה.

המערער בתיאור חוויותיו אינו קושר בין אותן אפיזודות שחוה לבין שירותו הצבאי והטירונות שעבר, מלבד האמירה הכללית כי היחס כלפיו בעת השירות היה זלזלני ובלתי מתחשב. ד"ר בן אפרים אינו מתייחס לאמירה זו. מנגד, ד"ר סירוטה סבור כי הניתוק של המערער מביתו עם גיוסו והאווירה המזלזלת בשירות הצבאי תרמו להופעת המחלה.

21. נראה כי התשתית העובדתית המבססת הן קשר סיבתי עובדתי והן קשר סיבתי משפטי (בהיבט האובייקטיבי, ע"פ פס"ד אביאן) בין שתי האפיזודות הללו לבין השירות הצבאי לא הונחה. ב"כ המערער מצינת את הניתוק מביתו של המערער כגורם שהביא לדכאון, אך טענה זו אף לא נטענה ע"י המערער עצמו.

על כך יש להוסיף כי עובדת שהייתו של המערער ככלוא ברמת הגולן תחת ההפגזות הסוריות שנויה במחלוקת. ב"כ המשיב טוען, כי לא הוכח שהמערער שהה תחת הפגזות סוריות, וכי הסכמת המשיב להכיר במערער כמי שמחלתו הנפשית החמירה בשיעור 50% על חשבון השירות, ניתנה לפני משורת הדין ולמען הספק. ב"כ המשיב טוען, כי קטעי העיתונות שהציג המערער אינם מעידים על נוכחותו תחת הפגזה, ואין כל ראיה אובייקטיבית לכך. ב"כ המשיב מוסיף ומציין כי טענה זו של המערער הועלתה על ידו לראשונה רק בשלב ההליך המשפטי,

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

לאחר למעלה מ- 20 שנה של הכרה בו, ומעולם לא הוזכרה לפני כן. בשל מצבו הרפואי של המערער, אף נמנעה האפשרות לנסות ולברר עמו טענה זו. אין להוציא אפוא מכלל אפשרות, שבעניין זה נגרם למשיב נזק ראייתי.

22. נוכח משקלם הכבד יותר של האירועים מתוך תקופת השירות, אירועים שאף המומחה מטעם המשיב, ד"ר בן אפרים הכיר בהם, לעומת משקלו הדל יחסית של החומר הרפואי מהתקופה שקדמה לשירות הצבאי, הנני סבור כי יש לזקוף לחובת השירות הצבאי החמרה בדרגה גבוהה יותר מאשר 50%. קשה למדוד בסרגל את שיעור ההחמרה, במיוחד כאשר מדובר בתקופה רחוקה מן העבר, ועל כן אציע לחברי להעמיד את שיעור ההחמרה שיש לזקוף לחובת שירותו הצבאי של המערער על 75%.

23. ב"כ המערער מלינה על כך שהועדה לא הסכימה ליתן ארכה על מנת לבדוק את כשירותו של המערער להעיד על תצהירו, או על מנת לאפשר למערער להביא תצהירים חלופיים של בני משפחתו.

דין טענה זו להידחות. הדיון בפני הועדה נדחה פעמיים לצורך חקירתו של המערער. תחילה נדחה הדיון ביום 20.6.05, ובהמשך נדחה גם הדיון שנקבע ליום 13.2.06. ביום 20.11.06 סירבה הועדה לדחות את הדיון למשך חצי שנה נוספת, שכן לא מצאה כל רמז בתעודה הרפואית שהוגשה לעניין כשירות המערער להעיד, לאפשרות סבירה של שינוי במצבו של המערער בזמן הקרוב. איני מוצא כל פגם בהחלטה זו של הועדה. כפי שאף טוען ב"כ המשיב, בשום שלב לא טען ב"כ המערער כי יתכן והמערער יהיה כשיר לעדות מאוחר יותר, ולא הגיש בקשה להעיד עדים אחרים. לרשותו של ב"כ המערער עמד פרק זמן ארוך להגיש בקשותיו לועדה, עד ליום 25.6.07, בו הודיע ב"כ המערער לועדת הערר, כי הוא אינו מתנגד למתן פסק הדין על ידי המותב בראשות כב' השופט שר, וכי אין לו כל טענה לפני מתן פסק הדין.

24. אשר על כל האמור לעיל, אציע לחברי לקבל את הערעור, ולקבוע כי מחלתו של המערער הוחמרה עקב שירותו בצה"ל, ושיעור ההחמרה שיש לזקוף לחובת השירות הצבאי היא 75%.

כמו כן אציע לחייב את המשיב לשלם למערער את ההוצאות שהוציא בקבלת חוות דעתו של ד"ר סירוטה, ובנוסף לכך אציע לחייב את המשיב לשלם למערער שכר טרחת עו"ד בסך 10,000 ₪ בצירוף מע"מ.

י' כהן, שופט

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

23 ספטמבר 2019

ע"א 182-08 פלוני נ' משהב"ט-אגף השיקום - ק.תגמולים

סגנית הנשיאה, ש' וסרקרוג [אב"ד]:

אני מסכימה.

ש' וסרקרוג, ס. נשיאה

[אב"ד]

השופט ר' שפירא:

אני מסכים.

ר' שפירא, שופט

אשר על כל האמור לעיל הוחלט כאמור בחוות דעתו של ה שופט י' כהן.

ניתן היום, י"ט תשרי תשע"א, 27 ספטמבר 2019, בהעדר הצדדים.

ר' שפירא, שופט

י' כהן, שופט

ש' וסרקרוג, ס' נשיאה
אב"ד